

УДК 343.3/.7

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.18>

С. С. Шум

кандидат медичних наук,
докторант

Науково-дослідного інституту психіатрії
Міністерства охорони здоров'я України

СТАН НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

У роботі на підставі розгляду наукової літератури проведено аналіз понять «кримінальна агресія» та «насильницький злочин». З'ясовано, що в українському законодавстві відсутні визначення термінів «насильницький злочин» і «насильницька злочинність», однак ці поняття зустрічаються в нормативно-правових актах України неодноразово. Автором виокремлено характерні ознаки для категорії насильницьких злочинів, а також наведено визначення поняття «насильницька злочинність». Під поняттям «насильницька злочинність» запропоновано розуміти сукупність умисних злочинів, які вчиняються шляхом застосування фізичного чи психологічного насильства до потерпілих (жертв) чи погрози його застосування, результатом яких є заподіяння смерті, тілесних ушкоджень чи психічної шкоди особам.

Особливу увагу в дослідженні приділено порядку формування статистичних даних про стан злочинності. У багатьох країнах, наприклад у Франції та Швеції, не ведеться окрема статистична звітність про насильницькі злочини. Одночасно з цим у Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Федеративній Республіці Німеччина здійснюються окремі дослідження стану насильницької злочинності. Також встановлено, що в Україні відсутня офіційна статистична інформація про стан насильницької злочинності. Використовуючи наявні форми звітності, не можливо підготувати достовірну статистичну інформацію про зареєстровані в правоохоронних органах злочини, пов'язані з насильством.

У дослідженні ґрунтовно проаналізовано порядок збору інформації про стан насильницької злочинності в США, Великій Британії та Німеччині, а також запропоновано впровадити систему збору інформації про насильницьку злочинність з урахуванням існуючих систем збору інформації в зазначених країнах. У роботі розглянуто й існуючу класифікацію насильницьких злочинів, яку сформовано у урахуванням структури Кримінального Кодексу України. За результатами існуючих форм звітності сформовано інформацію про стан насильницької злочинності в Україні в період із 2016 по 2020 роки. Аналіз отриманої інформації продемонстрував зниження кількості насильницьких злочинів на фоні зниження рівня загальної злочинності у період з 2016 по 2020 роки. Одночасно з цим вага насильницьких злочинів у структурі загальної злочинності демонструє незначний приріст.

Ключові слова: насильство, насильницькі злочини, насильство, кримінальна агресія, стан злочинності, жертви насильства.

Постановка проблеми. Попри природність насильства у біологічному світі, людство систематично докладає зусиль для його зменшення серед представників *Homo sapiens* [1]. Одним із кроків на цьому шляху стало створення Організації Об'єднаних Націй та прийняття відповідною організацією Загальної декларації прав людини. Декларація стала основним документом для підготовки та прийняття інших

міжнародних та національних рішень направлених на обмеження насильства на індивідуальному та світовому рівні.

Попри зусилля світової спільноти, кількість злочинів, пов'язаних із насильством, не зменшується. Так, відповідно до звіту Управління з питань наркотиків і злочинності ООН, за чверть століття кількість людей, які загинули від рук вбивць, збільшилося від 395 542 у 1992 році до 464 000 у 2017 році. Також у дослідженні стверджується, що у 2017 році від рук злочин-

ців загинуло 464 тисячі осіб, а це в п'ять разів більше, ніж у військових конфліктах за цей рік (88 тисяч осіб) [2].

Держава Україна відповідно до положень Основного Закону взяла на себе обов'язок здійснювати захист найвищих соціальних цінностей: життя та здоров'я людини і громадянина [3]. Це передбачає прями́й обов'язок держави забезпечити право на життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією, зокрема, через схвалення ефективних норм кримінального права, спрямованих на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень проти особи.

Можемо стверджувати, що питання захисту населення від виявів злочинності є одним із першочергових на цьому етапі розвитку держави. Особливо актуальним є захист громадян від виявів насильницької злочинності. Це пов'язано з тим, що злочини, пов'язані з насильством, створюють атмосферу страху як для конкретної особи, яка стала жертвою такого злочину, так і для всіх представників суспільства. Насильницькі злочини впливають на зростання тривоги, пов'язаної із забезпеченням особистої безпеки чи безпеки близьких осіб. Ці злочини руйнують особистість і повсякденне спілкування людей, часто роблячи життя нестерпним, розкладають моральні підвалини суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «насильницький злочин» останнім часом викликає суттєвий інтерес серед науковців. Щодо питання «насильницької злочинності», то воно неодноразово ставало об'єктом дослідження вчених А. Бови, М. Валуйської, Є. Гладкової, В. Голіни, Б. Головкина, О. Григор'євої, П. Гришаєва, О. Гуміна, І. Даньшина, А. Долгової, В. Дрьоміна, В. Емінової, А. Закалюка, І. Карпеця, Д. Корецького, О. Костенка, В. Красикова, Н. Кузнецової, В. Кудрявцева, О. Кулика, І. Наумової, К. Плутицької, Е. Побегайла, В. Сташиса, В. Тація, В. Тимошенка, О. Храмцова, С. Якимової та інших. Однак серед науковців відсутнє єдине бачення щодо визначення поняття «насильницька злочинність».

Метою статті є визначення поняття «насильницька злочинність» і дослідження стану насильницької злочинно-

сті в Україні за період 2016-2020 років. Результати розвідки будуть використані в подальшому при дослідженні питання правового статусу жертв насильницьких злочинів.

Виклад основного матеріалу. З поняттям «насильницька злочинність» тісно пов'язане поняття «кримінальна агресія». Щодо поняття «кримінальна агресія» серед представників юридичної науки ведуться численні дискусії. Одним із останніх досліджень цього поняття є дисертаційне дослідження О. Григор'євої. Кримінальну агресію О. Григор'єва визначає як суспільно небезпечну форму вияву десоціалізації особи, що пов'язана з протиправним, умисним заподіянням насильства з метою спричинення фізичних, психічних страждань, тілесних ушкоджень або позбавлення життя [4].

В. Тимошенко визначає кримінальну агресію як протиправну, навмисну поведінку, спрямовану на заподіяння прямої фізичної або психічної шкоди іншій живій істоті (істотам). В. Тимошенко зауважує, що кримінальна агресія може бути спрямована не тільки на живу істоту, а й на неживий об'єкт чи, наприклад, юридичну особу [5]. Є. Гладкова під кримінальною агресією розуміє форму поведінки (конкретну дію), яка реалізує будь-який намір або спонукання певної особи відносно потерпілого (вмотивована дія) і пов'язана з цим наміром (спонуканням) певним змістовним відношенням, об'єктивно спрямована на заподіяння шкоди життю чи здоров'ю потерпілого [6].

Узагальнивши зазначені вище визначення, можна назвати такі ознаки кримінальної агресії: 1) протиправна поведінка; 2) суспільно небезпечна поведінка; 3) умисна поведінка; 4) спрямована на завдання шкоди фізичній особі чи неживому об'єкту.

Наслідком кримінальної агресії є насильницький злочин. У кримінальній науці немає єдності думок стосовно того, які злочини слід визнавати насильницькими. Одні вчені вважають, що до насильницьких злочинів слід відносити тільки злочини, що мають безпосереднім об'єктом особу (О. Гумін, С. Якімова [7]). Інші наголошують, що до них відносяться і

злочини, основним безпосереднім об'єктом яких є не лише особа, а й інші об'єкти (розбій, вимагання) (В. Тимошенко [5]). Треті взагалі вважають, що термін «насильницький злочин» слід замінити на «агресивний злочин» як термін більш широкий і такий, що охоплює злочини, пов'язані з нанесенням різної шкоди не лише особі, а й іншим об'єктам (Є. Гладкова [6], М. Тацій [8]). Четверті вказаний вид злочинності об'єднують з агресивною поведінкою, називаючи її «агресивно-насильницькою» (О. Литвинова [9]).

Враховуючи різні погляди на поняття «насильницького злочину», ми можемо виокремити характерні ознаки для цієї категорії злочинів. До них відносяться:

1) спосіб вчинення полягає у застосуванні фізичного чи психологічного насильства до потерпілого (жертви) чи погрози його застосування;

2) результатом насильницького злочину є заповідання смерті, тілесних ушкоджень чи психічної шкоди;

3) діяння (дія або бездіяльність) передбачено Кримінальним кодексом України;

4) умисний характер діяння (прямий умисел).

На жаль, у національному законодавстві України не закріплено визначення поняття «насильницького злочину». Але спроби дати дефініцію цьому явищу на законодавчому рівні були неодноразово. Однією з останніх спроб став проєкт Закону України «Про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень», поданий Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України 17 липня 2020 року. Цей проєкт розроблено відповідно до Європейської конвенції про компенсацію збитків жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 року, учасником якої є Україна. Метою цього проєкту Закону є підвищення гарантій прав потерпілих від насильницьких кримінальних правопорушень та їх близьких родичів і членів сім'ї шляхом надання їм державної соціальної допомоги у вигляді відшкодування шкоди. Подібне відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких злочинів передбачено законодавством європейських держав, таких як Чехія, Нідерланди, Данія, Фінляндія, Швейцарія,

Люксембург, Бельгія, Франція, Німеччина, Австрія, Іспанія, Естонія.

У проєкті Закону вказано, що насильницьким кримінальним правопорушенням є передбачене Кримінальним кодексом України умисне суспільно небезпечне діяння, внаслідок якого потерпілому заповідано тяжке тілесне ушкодження або смерть, а також суспільно небезпечне діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості, або вчинене щодо дитини, яким потерпілому заповідано фізичне або психологічне насильство [10]. І хоча, на нашу думку, зазначене визначення насильницького кримінального правопорушення є вузьким і підходить тільки для цілей конкретного закону, на жаль, цей проєкт Закону після отримання висновків деяких парламентських комітетів і міністерств було знято з розгляду. Отже, насильницька злочинність – це сукупність умисних злочинів, які вчиняються шляхом застосування фізичного чи психологічного насильства до потерпілих (жертв) чи погрози його застосування, результатом яких є заповідання смерті, тілесних ушкоджень чи психічної шкоди особам.

Щодо питання класифікації насильницьких злочинів, то найбільш повною та такою, яка враховує сучасні потреби суспільства, ми вважаємо класифікацію О. Храмцова. Відповідно до неї насильницькі злочини можна поділити на:

1. Злочини проти життя та здоров'я, волі, честі та гідності навмисні вбивства: просте, при обтяжуючих, при пом'якшуючих обставинах; доведення до самогубства; умисне нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня важкості, в тому числі й при пом'якшуючих обставинах, погроза вбивством, погроза знищення майна загально-небезпечним способом, побої і мордування, катування, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, захоплення заручників, незаконне поміщення у психіатричний заклад.

2. Корисливо-насильницькі злочини: насильницький грабіж; розбій; вимагання; бандитизм.

3. Насильницькі злочини, які посягають на державу, громадську безпеку, громадський порядок і порядок управління: тероризм; диверсія; напад на об'єкти, на

яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для населення; погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали; злісне хуліганство.

4. Насильницькі злочини проти представників влади, інших службових осіб та осіб, які виконують свої професійні обов'язки: примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків; посягання на життя державного чи громадського діяча; опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві; погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу; погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча; посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок; погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного; посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя; дії, що дезорганізують роботу виправних установ; погроза або насильство щодо захисника чи представника особи; посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; деякі військові злочини, які пов'язані із застосуванням фізичного або психічного насильства до військових службових осіб.

5. Насильницькі злочини представників влади або інших службових осіб: перевищення влади або службових повноважень, що супроводжується насильством; катування, що вчинене працівниками правоохоронних органів; примушування давати показання; перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

6. Насильницькі статеві злочини: зґвалтування; насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом; примушування до вступу в статевий зв'язок [11].

Досліджуючи питання стану насильницької злочинності в Україні, на жаль, можемо констатувати те, що нині в нашій державі не ведеться окрема статистична звітність, яка б могла дати чітку відповідь на питання про кількість насильницьких злочинів у державі за конкретний період. Якщо взяти Звітність «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення», то можемо побачити, що у ньому статистична інформація подається відповідно до структури Кримінального кодексу України [12]. У зв'язку із зазначеним для досягнення цілей дослідження будемо виокремлювати статистичні дані, що стосуються насильницької злочинності, відповідно до структури Кримінального кодексу України.

Хотілось би зазначити, що дослідження питання статистичних даних про насильницьку злочинність в інших країнах також є досить складним завданням. Це зумовлюється тим, що у зарубіжних країнах здебільшого відсутня загальна статистика насильницької злочинності або до цієї статистичної звітності відносять вузьке коло злочинів. Але є і винятки. Наприклад, в США Міністерство юстиції веде дві бази даних для обліку злочинності: Національний огляд злочинності та віктимізації (NCFS ведеться Бюро юстиції) та Єдиний звіт про злочинність (UCR ведеться Федеральним бюро розслідувань).

NCFS відносить до насильницьких злочинів: вбивство; зґвалтування та сексуальне насильство; розбій і пограбування; напади (поділяють на: 1) напад з обтяжуючими обставинами, що призвели до травм, або напад зі зброєю; 2) простий напад без травм чи з травмами і госпіталізацією до 2-ох днів); погрози (залякування). Особливість звіту NCFS полягає у тому, що він містить соціологічну інформацію, отриману при опитуванні домогосподарств (наприклад, дані за 2019 рік сформовано на підставі опитування 151 076 домогосподарств). Ці дані можуть мати соціологічну похибку, а також містити інформацію як про зареєстровані, так і про незареєстровані поліцією злочини. За даними NCFS кількість жертв від насильницьких злочинів в США у 2019 році порівняно з 2016 роком виросла на 215 430 жертв (2019 – 2 013 220 жертв, 2016 – 1 797 790) [13].

На відміну від NCFS, дані UCR базуються на фактичній кількості злочинів, повідомлених правоохоронними органами. Також, UCR не містить інформації про прості напади (напади або спроби нападів без зброї, що призводять до легких травм) та сексуальні погрози. Звіт UCR включає інформацію про такі види злочинів: вбивства, зґвалтування, розбої та пограбування, напади з обтяжуючими обставинами. Що цікаво, так це те, що до нападів з обтяжуючими обставинами включаються всі злочини, способів вчинення яких був поєднаний із насильством і в результаті особам було завдано тілесні ушкодження (крім тих, що потребують госпіталізації до двох днів). Статистика злочинності у звіті UCR базується на даних, отриманих від 14 993 зі 18 671 правоохоронних органів країни. За даними UCR, рівень насильницької злочинності в США у 2019 році на 3,9% нижче рівня 2016 року (2019 рік – 1 203 808, 2016 рік – 1 250 162) [14]. Порівнюючи існуючі в США дві офіційні системи збору статистичної інформації про насильницькі злочини, можна зробити висновок про те, що оскільки NCFS та UCR використовують різні методології, дані є взаємодоповнюючими та не обов'язково співпадаючими.

У кримінальній статистиці Німеччини (Polizeiliche Kriminalstatistik) є спеціальний розділ, в якому відображається інформація про насильницькі злочини. До таких злочинів віднесено умисні вбивства, вбивства на замовлення, тяжкі тілесні ушкодження, що призвели до смерті; зґвалтування, сексуальний примус та сексуальне насильство, в тому числі те, що призвело до смерті; пограбування; нанесення тілесних пошкоджень і каліцтв; захоплення заручників; викрадення людей з метою вимагання. Відповідно до даних Polizeiliche Kriminalstatistik, у 2019 році було скоєно 181 054 насильницьких злочини, що на 6,9% менше, ніж у 2016 році (193 542 злочини) [15].

Порядок формування статистичних даних про насильницькі злочини, скоєні у Великій Британії, також досить цікавий. Він схожий на порядок формування статистичних даних про рівень злочинності в США. Формування інформації про рівень злочинності здійснюється насамперед на

основі двох наборів статистичних даних про злочинність: Огляду злочинності Англії та Уельсу (CSEW) та даних про злочини, зафіксовані поліцією. Кожне джерело має різні переваги та недоліки, але в сукупності вони дають більш повну картину злочинності, ніж можна було б отримати з кожного окремо.

Статистика насильницьких злочинів від CSEW представлена під загальною категорією «Насильство» і поділяється на насильство з травмами – тяжкі та легкі травми (47%); насильство без травм, коли жертву б'ють кулаками, ногами або поштовхами без травм (53%). CSEW охоплює як злочини, про які повідомляється в поліцію, так і ті, про які не повідомляється. Відповідно до наявної статистичної інформації у 2019 році (квітень 2019 – березень 2020) жертвами насильницьких злочинів стали 1,24 млн осіб, що на 15,6% менше відповідного періоду 2016-2017 років [16].

Іншим основним джерелом, який містить статистичну інформацію про кількість насильницьких злочинів, є Перелік злочинів, що підлягає повідомленню (NOL). Цей перелік формується 43 територіальними підрозділами поліції та Британською транспортною поліцією. Підхід щодо формування даних про насильницькі злочини досить складний. Відповідні дані містять широкий спектр правопорушень: вбивства (наприклад, умисні вбивства, з необережності, на замовлення); дії які спричинили смерть чи тяжке тілесне ушкодження (наприклад, отруєння, каліцтво, пов'язані з расою чи релігією, під час керування автомобілем); дії які спричинили інші травми (наприклад, аборт, жорстокість до дітей, викрадення); насильство без травм (домагання, сталкінг, релігійні переслідування, погрози). За квітень 2019 – березень 2020 років поліцією було зафіксовано 4 509 100 насильницьких злочинів, що на 16% більше відповідного періоду 2016-2017 років [16].

У Швеції та Франції кримінальна статистика не виокремлює групу насильницьких злочинів. Структура кримінальної статистики прив'язана до розділів і статей кримінальних кодексів, які діють у цих країнах.

Як вже було зазначено вище, в офіційній статистичній звітності України не

сформовано окремих даних, які б характеризували стан насильницької злочинності в нашій державі. У зв'язку з цим з метою дослідження стану та тенденцій насильницької злочинності вітчизняні вчені за власним розсудом відносять до цієї категорії ті чи інші злочини. Фундаментальне дослідження стану та тенденцій злочинності в Україні з 2002 по 2014 рік зроблене колективом авторів О. Куликом, І. Наумовою, А. Бовою. У відповідному дослідженні авторський колектив приділив особливу увагу та дослідив стан і тенденції розвитку окремих видів насильницьких злочинів у зазначений період [17].

Ґрунтовно до питання стану та тенденцій насильницької злочинності підійшла К. Плутницька. Автором було чітко визначено перелік злочинів, які відносяться до категорії насильницьких, проаналізовано стан насильницької злочинності у період з 2013 по 2016 роки. У зв'язку з тим, що диспозиція деяких статей Кримінального кодексу України може включати кілька різних діянь, способів вчинення злочину чи суб'єктів правопорушення, не завжди інформація про те, що такий конкретний злочин у структурі статистичних даних відноситься до категорії насильницьких злочинів, є правильною та відповідає дійсності [18].

З метою висвітлення стану насильницької злочинності в Україні за період 2016-2020 років використаємо перелік злочинів, які становлять структуру насильницької злочинності, запропонований К. Плутницькою:

1. Насильницькі злочини проти основ національної безпеки (статті 109, 112, 113 КК України).

2. Насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи (статті 115-118, 120-127, 129, частина 2 статті 142, частини 2, 3 статті 143, стаття 144 КК України).

3. Насильницькі злочини проти волі честі та гідності особи (статті 146, 147, 149, частина 2 статті 150¹, стаття 151 КК України).

4. Насильницькі злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості (статті 152-154 КК України).

5. Насильницькі злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і

свобод людини і громадянина (стаття 157, частина 4 статті 159¹, частина 2 статті 161, частина 2 статті 162, частина 2 статті 171, статті 173, 174, частина 2 статті 180 КК України).

6. Насильницькі злочини проти власності (частина 2 статті 186, статті 197, 189, 195 КК України).

7. Насильницькі злочини у сфері господарської діяльності (стаття 206, частина 2 статті 206² КК України).

8. Насильницькі злочини проти громадської безпеки (статті 257-258², 258³, 261, 262, частина 2 статті 266 КК України).

9. Насильницькі злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (частина 2 статті 278, стаття 280, частини 2, 3 статті 289 КК України).

10. Насильницькі злочини проти громадського порядку і моральності (статті 294, 296, 299, 303 КК України).

11. Насильницькі злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (статті 308, 312-314 КК України).

12. Насильницькі злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і проти журналістів (статті 340-346, 348-350, 355, 357 КК України).

13. Насильницькі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (частина 2 статті 365, частина 3 статті 369², стаття 369³ КК України).

14. Насильницькі злочини проти правосуддя (статті 371, 373, 377, 379, 386, 392, частина 2 статті 393, статті 398, 400 КК України).

15. Насильницькі злочини проти встановленого порядку несення військової служби (статті 404-406, 410, частини 2, 3 статті 426¹, частини 2, 3 статті 431, статті 433, 434 КК України).

16. Насильницькі злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (статті 437-440, 442-444, 446, 447 КК України) [18].

Здійснивши дослідження статистичної інформації Офісу Генерального прокурора України [19], можемо побачити, що

загальний рівень злочинності в Україні значно знизився із 592 604 зареєстрованих злочинів у 2016 році до 360 622 злочинів у 2020 році. Ми також можемо спостерігати зниження рівня насильницької злочинності з 89 457 злочинів у 2016 році до 59 550 злочинів у 2020 році (рис. 1).

Рис. 1

Так, зниження насильницької злочинності у 2017 році порівняно з 2016 роком становило 15,9%, у 2018 році порівняно з 2017 роком – 6,4%, у 2019 році порівняно з 2018 роком спостерігався незначний ріст на 0,3%, у 2020 році порівняно з 2019 роком було зафіксовано зниження на 15,7%.

Варто зазначити, що зниження насильницької злочинності у 2016–2020 роках здебільшого відбулося за рахунок зниження кількості насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи (зі 43 975 злочинів у 2016 році до 35 304 злочинів у 2020 році) та проти власності (зі 31 730 злочинів у 2016 році до 9606 злочинів у 2020 році). Необхідно зауважити, що питома вага насильницьких злочинів у загальній структурі злочинності за період 2016–2020 років дещо зросла із 15% у 2016 році до 17% у 2020 році (рис. 2).

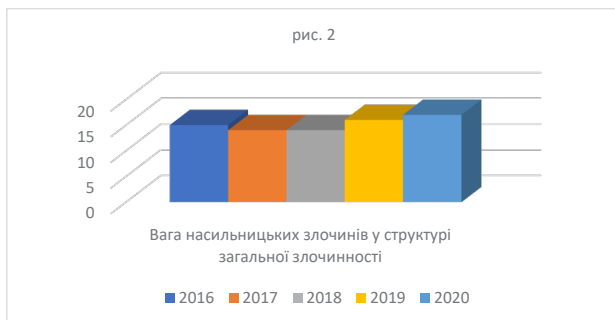

Рис. 2

Щодо структури насильницької злочинності, то результати дослідження демонструють таке. Серед злочинів насильницького характеру найбільший відсоток займають злочини проти життя та здоров'я особи – 59,3%, злочини проти власності – 16,1%, злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і проти журналістів – 6,7%, злочини проти громадського порядку і моральності – 5,2%, злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина – 4,6%, злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг – 2,5%, злочини проти громадської безпеки – 1,1%, злочини проти волі честі та гідності особи – 1,1%, інші злочини – 3,4%.

Висновки і пропозиції. Насильницькі злочини є найбільш небезпечними злочинами, які, окрім самої жертви, негативно впливають і на суспільство загалом. На жаль, в Україні не узагальнюється інформація про стан і тенденції саме насильницької злочинності. Це може сприяти тому, що статистичні показники боротьби зі злочинністю будуть демонструвати успішні результати протидії правопорушенням, а в реальності люди боятимуться виходити на вулиці, відчуваючи небезпеку для себе та своїх близьких.

Тому вважаємо за необхідне запропонувати зміни до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення. У цьому звіті повинен бути відображений розділ з інформацією про стан насильницької злочинності в Україні. Під поняттям «насильницька злочинність» пропонуємо розуміти сукупність умисних злочинів, які вчиняються шляхом застосування фізичного чи психологічного насильства до потерпілих (жертв) чи погрози його застосування, результатом яких є заподіяння смерті, тілесних ушкоджень чи психічної шкоди особам. До відповідного звіту пропонуємо включати всі злочини, під час скоєння яких відбулося фізичне чи психічне насильство незалежно від предмету злочину.

Окрім офіційної звітності, яка формуватиметься правоохоронними органами, в Україні необхідно запровадити на державному рівні щорічну практику проведення

опитувань домогосподарств за прикладом США та Великої Британії. Збір подібної інформації, яка надходитиме від громадян – споживачів безпекового середовища, дасть змогу правоохоронним органам та суспільству тверезо оцінити ситуацію в державі та побачити вузькі місця, що існують у боротьбі зі злочинністю. Паралельна система збору інформації буде доповнювати існуючу і допоможе якісно здійснювати оцінку роботи правоохоронних органів.

Результати проведеного дослідження будуть використані автором у подальшому з метою дослідження та систематизації жертв насильницьких злочинів в Україні.

Список використаної літератури:

- Красиков В.И. *Насилие в эволюции, истории и современном обществе. Очерки.* Москва : Водолей, 2010. 200 с.
- UNODS, *Global Study on Homicide 2019* (Vienna, 2019).
- Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.03.2021).
- Григор'єва О.В. Кримінальна агресія: агресія та агресивність. *Юридична наука.* 2014. № 8. С. 123–130.
- Тимошенко В.І. Агресивна поведінка: її сутність та причини. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2015. № 6. С. 55–63.
- Гладкова Є.О. Феноменологічний аналіз кримінальної агресії. *Вісник Кримінологічної асоціації України № 1 : збірник наукових праць* [редкол. О.М. Бандурка (голов. ред.) та ін.]. Харків : ХНУВС, 2017. С. 75–82.
- Гумін О., Якимова С. Зміст поняття «насильницька злочинність». *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 9. С. 247–250.
- Тацій М.С. Кримінологічний аналіз кримінальної агресії. *Вісник Кримінологічної асоціації України.* 2013. № 3. С. 164–170.
- Литвинова О.М. Кримінологія: питання та відповіді / Кол. авторів: Авдеев О.О., Васильєв А.А. та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова. Х. : Золота миля, 2015. 324 с.
- Проект Закону України «Про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень» від 17.07.2020 № 3892. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69541 (дата звернення: 02.03.2021).
- Храмцов О.М. Щодо видів насильницьких злочинів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2010. № 3(50). С. 86–93.
- Звітність «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення», форма № 1, затверджена наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 299. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0299905-20#Text> (дата звернення: 02.03.2021).
- Criminal Victimization, 2019* (Bureau of Justice Statistics, USA, 2020).
- Violent Crime. Uniform Crime Report. Crime in the United States, 2019.* (Federal Bureau of Investigation, USA, 2020).
- Polizeiliche Kriminalstatistik. Bundesrepublik Deutschland. Jahrbuch 2019.* (Bundeskriminalamt, Wiesbaden, Juni 2020).
- Crime in England and Wales: Appendix tables.* URL: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/> (дата звернення: 02.03.2021).
- Кулик О.Г. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002-2014) : монографія / Кулик О.Г., Наумова І.В., Бова А.А. К. : ДНДІ МВС України. 2015. 362 с.
- Плутницька К.М. Сучасний стан насильницької злочинності в Україні: рівень, структура, динаміка, географія. *Право і суспільство.* 2017. № 3. С. 176–181.
- Статистична інформація Офісу Генерального прокурора. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 02.03.2021).

Shum S. State of violent criminality in Ukraine

The concepts of criminal aggression and violent crime are analyzed in this study on the base of scientific literature review. It was found that the Ukrainian legislation does not define the terms of violent crime and violent criminality. These concepts are found in the regulations of Ukraine repeatedly at the same time. The violent crimes category attributes are singled out, as well as violent criminality concept is defined. The term of violent criminality is proposed to interpret as a set of intentional crimes committed through the use of physical or psychological violence against victims or the threat of its use, which results in death, bodily injury or mental harm to persons.

The statistical data formation order of the state of criminality is highlighted in the study. There are no separate statistical reports on violent crimes in many countries, such as France and Sweden. The separate studies of the state of violent criminality are being conducted in the United States, Great Britain, and the Federal Republic of Germany. It is also established that there is no official statistical information on the state of violent criminality in Ukraine. It is not possible to produce reliable statistics on violent crimes registered by law-enforcement authorities because of using existing reporting forms.

The procedure for collecting information on the state of violent criminality in the United States, Great Britain and Germany is thoroughly analyzed in the study, and it is proposed to introduce a system of collecting information on the violent criminality, taking into account the existing information collection systems in these countries.

The study considers the existing classification of violent crimes, which is formed considering the structure of the Criminal Code of Ukraine. The information on the state of violent criminality in Ukraine in the period from 2016 to 2020 is generated according to the results of the existing reporting forms. The analysis of the received information showed a decrease in the number of violent crimes against the background of a decrease in the overall criminality rate in the period from 2016 to 2020. At the same time, the weight of violent crimes in the structure of total criminality shows a slight increase.

Key words: *violence, violent crimes, criminal aggression, state of criminality, victims of violence.*